

ACC. N:R M. 8921:1-9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Länne* Upptecknat av: *Annette Larsson*
Härad: *Fraeta* Adress: *Sjöunge*
Socken: *Ö. Sjöunge* Berättat av: *~*
Uppteckningsår: *1949* Född år *1881* i *Sjöunge*

Ivar på frågel. om möbler.

Sitt möbler.

Bänkar.

Olika slag

Deras placering

Soffers

Olika slag

Onbänkar.

Väggfasta bänkar.

Sittmöblerna som ligglädder.

Ullma M. 78 A.

Svar på frågan om mätelar

Littmätelar. Bänkar av skilda slag har funnits så långt jag minns tillbaka. Och finns i flere hem ännu. Många är ju omplacerade. I mitt hem, i från min barndom fanns två s.k. säde, som fanns kvar i stugan till för omkr. 25 år sen. De finns kvar ännu, men står på vinden. De är med säkerhet omkr. 100 år. De var inte nya när far köpte dem, jag vet ej vem som gjort dem. De ena var långsäte!

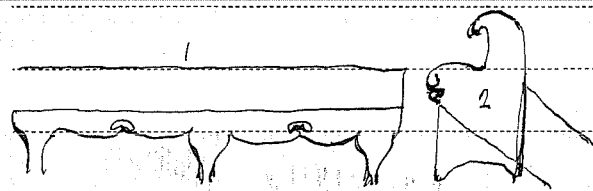
En enkel bild framställer ju stugan och säden. De sätet som stod mellan förstulären och spisen var så brett så en kunde ligga på de. På botten är gaveln, framsidan var lika med långsätet. Sätet var hårt, de sista åren de stod där hade vi en tunn madrass på, som där var hö i, så ett lapp-täcke över. Men i min barndom var de barta.

Jag minns som barn om vinteren hönsen var inne, de hade sin plats under de säden, förstom då de tog en tur ut i stugan. Där var en fjoh för säden då hönsen var där.

Jag har förstås aldrig sett mer än desamma säden sådana.

En gammaldags hönsstänk stod i hörnan.

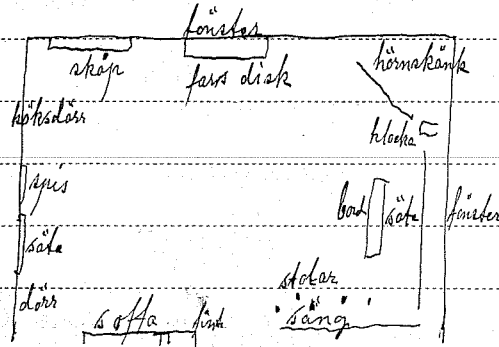
Och gamm. skåp vid köksdörren.

köte

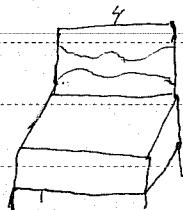
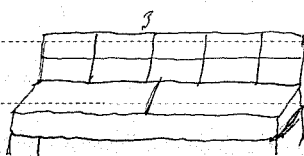
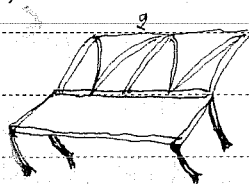
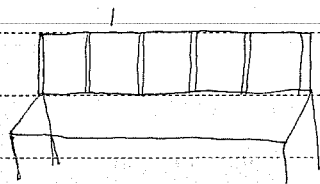
bakugn

första

ACC. N.R. M. 8921: 2.

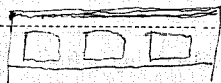
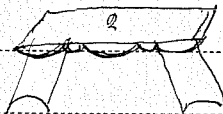
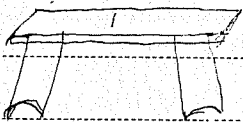
I allmogehemmen, bondstugorna, var ju alltid förr långväde. När man kom in om förstulärren så var där ett säte som tog upp hela långväggen bort till köksväggen. Där var ett kort säte, det var såkl. mitt för borännen, bordet stod ju framför sätet. På de korta sätet hade för i huset sin plats. Ett gamm. utt om den som satt där, han skulle skatta för borännen. De mest brukliga sätten var som tecken! men även som 2 med en aning svängd rygg. I de gamla bondstugorna var ju alltid en onbänk placerad mellan sättnaggen och ytterväggen, kallad bagaronsväggen. Där var de bondstuger som sätet med långbordet framför var placerat på kammarväggen. Alltså när man kom in om förstulärren så var kammarlärren där intill, kammar och förste mitt för varandra. Så var där säte mot kammarväggen, och väggen utåt haver så stod långbordet liksom i den hemman. Men så på onbänken var liksom en rygg som på sätet, så de bildade liksom en hel ram i från sättnaggen och till kammarlärren. Onbänken var ju i hård sid, där var alltid haln. Där var alltid plats för allt bräde, där stoppas ner allt, så bara hjälpa täcket över. Där kunde vara flera lag med trasiga sitttymer, bänkatäcke, och andra palter. Men där var ju alltid ganska överberett.

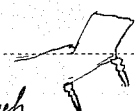

ACC. N:R M. 8921:3.

Sårlane sätten som på tecken 5 med en smal sids, försedd med låda, har jag för många år sen sett. De är omkr. 46 år sen, jag minns dem, där var en låda omkr en halv eln i djup. De var långsäte, så var där back, sidan kunde lyftas, där var i fyra delar på längd. De var på stölgård di var. De var gården ombyggd så där var fälkestua för tjänare och arbetsfolk, där stod di, så ett lång bord fram för. I annan gården ombyggdes stod di i daglig stuga. Jag minns den stuga, den var som vanlig bondstuga. Men sårlane säte som tecken 4 kan man finna ännu fast vällynt. Di var nästan fyrkantiga, där var nämligen stor låda, sidan kunde lyftas. Den hade näst sin platt innan för köksdörren. På senare tid, då di hade spisar om den till bränsle. De har även funnits sådana med framkanten utvänd. Häs har funnits ställen som dessa sätten har varit kvar till långt in på 1900 talet. Men sen, eftersom de blivit modernt med köken som dagligstuga, och di förstörats, så har di gamla sakerna delvis kommit i köken. Långsätten ser man sällan, di har gamla pinnseffer i köken, även om di har långbordet. På en del ställe har di backstuga, då står di sätten och långbordet där. Men jag har sett sätten i our kök, med nämligen bred sids, ryggen som tecken 1. Bara ett kort säte, men där var läcke på sidan. Även di gamla ombänkarer är här många som har kvar, men då har di den bäddade som ottoman. Di står fritt så skaffar di allmogesäck, eller ett gamm sängtäcke, di har även granna dyorver, över.

Väggfasta bänken vet jag har förekommit men jag kan ej minnas jag sett sådana.
De skall mest ha förekommit i torparen, men kanske även långt tillbaka även hos bönder.
Hos torpare och småbönder var de sålagade med säten så som i bondstugorna.
Småbönder kunde ju skaffa, eller köpa på auktion, de gjorden de ju ofta.
I ett fattigt hem, var de enda möblerna en bänk, soffor och säng, de köptes ju mest på auktion.
De kunde ju själv göra ett säte, eller få fatt ett gammalt. Sådana enkla säten äro även
i bondstugorna. De ställdes vid sidan om hängbordet vid måltiderna, sen sköts de in
under bordet även kortare med fyra ben intyppade förekom, de var så press så
två kunde sitta. De hade mest sin plats innan för köksdörren, stakhatabänken
Hetta säte med utskärning vid båda sidor fanns redan på 90 talet de var
klädda på rissten med alkongetyg, de stod som fina, där var plats för två.
De kallades kurtisbänken sådana finns ännu, då är de målade och fina.
De var ju en gammal typ, gäsbänken. Där som var sådan fick den vara där en bänke
var. Den var ju sådan att den var i formen av en bänk, eller så, att man vid var
rum som gässon låg i, ett par, tre sådana. Så många var ju sitt eller säte så de
var som en bänk, men så att många kunde de
själv ligga, och under dem gässon.

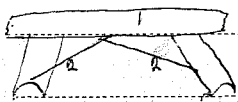

Si ättmöbler, som enbänkar och säten gjorde ju hemmagjorda. Senare tid, på 90. talet gjordes mätta fina enbänkar med svarvade ben och ett nätt stöd vid gaveln. Di enbänkarna stod ju i stugan, men då var ju stugan tillnyggad, men säte och långbord var. Sen stugorna blev mera uppnyggade, flyttades di gamla möblerna ut i köket eller tillasluga som togs till daglig stuga. Toyrare, och husmän, efter som di kunde skaffa sig en ny möbel, sattes ju di gamla ut. Om di kunde få en soffa eller ny enbänk, settes ju di gamla bänkarne ut i kök, eller i ett sämre rum. Så vida di ej var helt förgångliga.

Di enbänkar, sist besta med svarvade ben och gavel, har senare hitills till allmogens, och då när vi var på boderna på ställen, var vi ju många i varst rum, där fanns inga andra sittplatser än två långa säte, ett vid vardera sida om bordet. Di säten var långa, med smedstyver som styckts brädan. Sådana säte finns ännu bland allmogens. På stora ställe som di har en stuga särskilt för tjänstefolk, eller då di skall ha flera pers. till bordet har di sådana.

Vid stora samlingar, och möten, har di sådana bänkar, samlar i höj överallt.

Många på ättmöbler är ju allmogens, såde, bangsåde, bänk, enbänk, kakelbänk, såde soffa, soffa, drasoffa, stakkalabänk, kurtibänk.

Di mätta bänkar och möbler var hemmagjorda, men nymodigheter och förändringar har mycket kommit genom auktioner som varit efter förmögare. På så sätt har en och annan möbel kommit. Senare blev ju i storle sådana

Soffor, vanliga dragsoffor har ju alltid funnits. Men en soffa som jag minns jag en gång satt i en torparstuga. Den var ju som en vanlig soffa, men grå så vitt att själva soffans var djup, eller rättare även höj som en låg bänk. Den var ju så att di kunde sitta på den men den räckte till golvet så benen var mycket låga. Seken. I karmen, stödet var vanligt lågt, de var jumbastid. Di gamle sofforna var annars i den modellen grå stöden, men då högare stöck och högare ben. Jag minns även en soffa i ett litet hus, som var i modellen som, men med vackert utskrad grå framsidan. Där var höga ben, och hög karm.

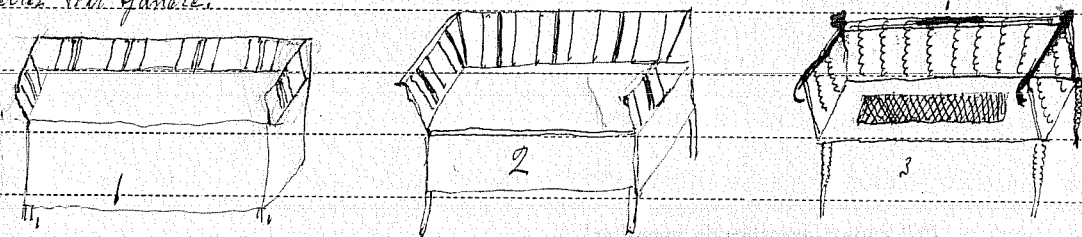
Sittsoffor, som var i bättre hem, di stöck i kammaren och var endast att sitta på.

Jag minns från långt tillbaka sådana som fig 2. Där var karmen, och benen övervade såsen var en ram av trä så flätverk i mitten, av rotting eller bast.

Senare lades di sofforna behållna med tyg och stöden mera utskrad.

Utta slagbänk och fällbänk beg. ej så mycket här. Där fanns för en form av ombänkar som kunde drages ut som en soffa och skjutas i hop, men ej karm, stöd i kring?

De var mest husmän och torpare som hade ont om sängplatser som hade sådana eller till tjänare.

Bänk framför sängen, de har förekommit. Även de minns jag ett hus, eller hydda i från
min barndom. Ett litet hus intill skolan, så gick dit och köpte kakor, de är bekr. förut.
Man kom först in i ett mörkt kök, till höger in i stugan, den var liten fast den räckte tvärs om
huset. Vid västra väggen stod en säng, i väggen som var av sten var en liten fönsterglugg.
Framför sängen var ett säde, de var enkelt, en bräda med plankfötter. Sätet var knapp
så långt som sängen. Så var där ett par stolar och ett bord, de var allt som fanns.
Jag kan ej minnas jag sett det på fler ställen men att de funnits där en råder ej tvifeln.
Kädelänk, de har mycket brukats särskilt i enklare hem att de som sitta på dem
samma kisten som de hade för. De var ej högre än de kunde sitta på dem, eller som numera
en koffert, men något längre. Så var locket flath, där var grepar vid båda gästarna.
Där hade de bänk i den, men så dels för att öka sittglädan, och dels öka behaget i
rummet ställdes den till hjälp. Där, som på enkänt var täcke eller jynne över
När den stod som fin, eller skulle snyggas till, kunde locket utgöra stöd, så var kisten
full, de fick vara av tyg som var så packat så de ej sjönk i högt när de satt.
Då var där täcke, eller jynne över de hela. Då stod de som fint.
De bekr. som jag har här, äro alla från så långt jag minns till bekr, och till långt
in på 1930-talet, då här de ju blivit mer omändrat.

Pinnsoffa är, då karmen, stödet utgöres av pinnar, svarvade eller släta.
Dragsoffa, utdragsoffa, är den som drages ut, och skjutes i höj, även sådana som drages
ut på längden. Vägghasta bänkar, har gamla talat om, att de förekom i de gamle
hemmen. De tala om gamla grötbänkar. För i tiden satte de ju ofta grötgröden
i sängkåstman, att svälla sen den var i kok, de minns jag. Men längre tillbaka i
tiden, då de hade vägghasta bänkar, skulle de vara fulla av bäs, där sattes grötgröden
i dem. Sådana vägghasta bänkar var vid ytterväggarna. De skulle förekomma både
i bondhem och småstugor. De bänkar jag har anfört är från bondhem och småstugor,
som jag själv varit i. Endast de vägghasta bänkarna har jag hört av gamla (även på färd)
som gamle folkdra, eller sägen som jag hört, att i de gamla bänkarna skulle vättar och
gossniase ha tillhåll. De rörde aldrig i de bässet, eller bytte om för att ej oroa
vättarna. Många grötfat sattes till dem för de skulle drivas.

Om de oroa, eller rörde, i de bässet kunde gossniase bli arg.

Men de hade, även vägghasta bänkar med bräder som sittbänk.

Jag har ju sett i nux. två vägghasta bänkar med ryggstöd, fint målade. De är i ett
fint hem. Där är garderober vid båda sidor om förskottet, så vid båda garderoberväggarna
är bänkarna, med ett bord framför, ovikt mot förskottet.

Mycket enkla sätet, som bestod av en bräcka med intajrade ben i hörnen.
De här alltid förekommit sådana, men di har ju endast anv i kök så som till diverse.
Di var endast korta, så di flyttades var som behövides. Di var både låga och höga.
Di anv mycket att sätta kärn på, men även att sitta på.
Som liggplatser anv ju di bänkar, sofferna, oränkarna, även di bänkarna som bänkar.
De var ju brukligt för, att hela familjen låg i stugan. Där som var tjänare låg di i
rum ute. Men far och mor, och barnen låg ju i stugan. Då låg ju barnen i sofferna
även oränkens togs till liggplats. På dagarna brukade ju far ligga där när han
tog när vilostund. Gamla brukade mycket ha sin plats i oränkens.
Torpare, och husmän som hade många glöttor fick ta alla platser i bruk.
Karna Hrist gamla kyrkorakten så en gång när hon tala om sina glöttor di fött upp,
måls å ja måtte ta göra de oränkens så vi få plats de glöttorna ätte som di kom.
Numera har ju äminatore bland bönderna, di gamle möblerna som långbord och sätet
kommit ut i kök, eller tillstuga, så i stugan har blivit modernare.
Även småbrukare, så långt som möjligt är har di tagit di gamle sakerna ut i köken.
För i stället var alltid möblerna hundra gjorda, av enihare. Men efter hand blev
här möbelsnickare i Hörby, Mycket köptes på auktioner, finare soffor var här
många som köptes när här var auktion på någon gård, eller finare ställe.